

Jeden svět
na školách

Program společnosti Člověk v tísni

www.jsns.cz/volby

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

e-mail: jsns@jsns.cz

Autoři:

Informační texty: Erik Tabery, Bára Procházková

Aktivity: Pavla Kučerová, Hana Vacková, Marek Fajfr, Karel Strachota,

Ludmila Součková, Adéla Skálová, Jana Havlíčková, Radovan Hlaváček

Redakce:

Bára Procházková, Radovan Hlaváček, Adéla Skálová, Jana Havlíčková, Karolína Puttová

Na přípravě publikace se dále podíleli:

Tatiana Čabáková, Radka Vokounová, Linda Šilingerová, Lukáš Gajdoš,

Markéta Břešťanová, Anna Dosoudilová, Eva Štásková, Dagmar Mertová

Grafická úprava: >0< mowshe

Rok vydání: 2012

Fotografie: zdroj ČTK (strana 7, 12), Profimedia.CZ (strana 16, 18), archiv JSNŠ (strana 4)

© Člověk v tísni, o. p. s.

Všechna práva vyhrazena

ISBN: 978-80-87456-33-0

OBSAH

Úvodem.....	4
<i>(Karel Strachota)</i>	
Volební systém v České republice.....	6
<i>(Erik Tabery)</i>	
Volíme prezidenta.....	14
<i>(Bára Procházková)</i>	
Volba prezidenta ve světě.....	16
<i>(Bára Procházková)</i>	
Média a politika.....	18
Aktivity:	
Ideální prezident/ka.....	21
Volby a já.....	23
Volební kampaň.....	26

ÚVODEM

Historicky první **studentské volby** v České republice uspořádala společnost Člověk v tísni před dvěma lety jako součást vzdělávacího programu **Jeden svět na školách**. Konaly se několik týdnů před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR s cílem prakticky přiblížit studentům středních škol základní demokratické principy a platný volební systém. Pozdější výzkum také potvrdil, že studentské volby mohou pozitivně ovlivnit podíl prvovoličů ve skutečných volbách: o 6 % stoupla účast právě z řad studentů, kteří předtím „volili nanečisto“.

Už tenkrát jsme věřili, že pokládáme základ dlouhodobého projektu, a tak jsme velmi rádi, že se na podzim letošního roku uskutečnily volby druhé, do zastupitelstev krajů, a že měsíc před prvním kolem přímé volby prezidenta proběhne na středních školách již třetí studentské volby, tentokrát prezidentské.

Do publikace, kterou držíte v ruce, jsme zahrnuli popis nové právní úpravy přímé volby hlavy státu a také historický i mezinárodní exkurz k tomuto tématu. Dále zde naleznete informační text o volebním systému České republiky, který usazuje přímou volbu prezidenta do širšího kontextu. Protože je zřejmé, že v přímé volbě prezidenta budou hrát důležitou roli média, zařadili jsme krátkou kapitolu Média a politika odkazující na jeden díl televizního seriálu České televize *Být v obraze*. Pořad či jeho části je možno využít například při přípravě žáků na studentské volby nebo jindy při výuce. Tradičně jsme informační texty doplnili aktivitami vhodnými při sestavování tematických hodin.

Studentské volby jsou součástí dlouhodobého projektu **Kdo jiný?**, kterým se snažíme zvýšit aktivní účast mladých lidí na občanské společnosti a vést je k tomu, aby lépe využívali prostor, který jim demokracie nabízí. Týmy žáků základních a středních škol realizovaly v rámci projektu *Kdo jiný?*

Foto archiv JSNŠ/Lubomír Kotek

několik stovek samostatných akcí nebo prací vztažených k různým oblastem veřejného života a celospolečenským problémům, jako jsou rovné příležitosti, postavení menšin, moderní československé dějiny, životní prostředí, rozvojová spolupráce, přistěhovalectví, sociální problematika atd. Členové týmů přitom pochopili, že mají spoluzodpovědnost za svět, v němž žijí, a že pasivní „stěžování si“ nikdy nepřinese změnu k lepšímu.

Děkuji vám všem, kteří jste se rozhodli **Studentské prezidentské volby** na vaší škole uspořádat, i všem ostatním, kteří se podílejí na jejich přípravě.

Karel Strachota

ředitel projektu Jeden svět na školách

VOLEBNÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

Erik Tabery

Čtete si o nich v novinách, díváme se na ně v televizi, posloucháme je v rádiu – politici jsou zkrátka všude. A i ten, kdo se o politiku nezajímá, na ně dříve nebo později narazí. Jak se ale ti lidé do té politiky dostali? A jak je mohou ovlivnit?

VOLBY V ČR

- Komunální volby do zastupitelstva obce
- Krajské volby do zastupitelstva kraje
- Volby do Poslanecké sněmovny
- Volby do Senátu
- Prezidentské volby

Komunální volby – volby do zastupitelstva obce

Když se člověku v jeho okolí něco nelíbí (třeba chybí přechod přes silnici, je málo zeleně, nedostatek hřišť apod.), může požadovat změnu. Na městských či obecních radnicích sedí politici, kteří mají za úkol dobře spravovat právě naše okolí. Jsou našimi zaměstnanci, protože jsou placeni z daní, které odvádíme.

Zastupitele mohou volit všichni od 18 let. Ve stejném věku mohou občané i sami kandidovat do obecního zastupitelstva. Musí ale předtím vstoupit do nějaké strany nebo si nějakou založit či vytvořit sdružení nezávislých kandidátů.

Pakliže se vydají cestou nové strany, musí nejdříve sehnat tisíc podpisů, aby je ministerstvo vnitra zaregistrovalo. Sdružení nezávislých kandidátů to má snazší, protože podpisy shánět nemusí.

Od vstupu do Evropské unie platí, že právo volit a být voleni mají v komunálních volbách i lidé, kteří tu žijí, ale přitom jsou stále občany některé z členských zemí EU.

Těm, kteří jsou zvoleni (jejich mandát trvá čtyři roky), se říká zastupitelé a tvoří zastupitelstvo. Z něj pak vzniká něco jako obecní vláda, které se ale říká rada. Ta si pak ze svých řad zvolí starostu, ve větších městech volí primátora. Zasedání zastupitelstva jsou přístupná veřejnosti, která může předkládat své požadavky. Mnohdy však zastupitelé či radní nechtějí jednotlivce vyslyšet, a proto se pak lidé spojují do různých skupin a občanských sdružení. Čím více lidí přesvědčíte o své myšlence, tím větší šanci máte, že ji prosadíte.

Krajské volby – volby do zastupitelstva kraje

Obce, městské části a města jsou nejmenšími jednotkami samosprávy u nás. Tak jako se od sebe liší obce, liší se od sebe i jednotlivé regiony. Rozdíly jsou často dány historicky, přítomností průmyslu či naopak přírodního bohatství. Tato specifika je třeba respektovat a přihlížet k nim. Proto je Česká republika rozdělena na 14 krajů, mezi něž se řadí i hlavní město Praha.

Kraje jsou tu zejména od toho, aby o všem nerozhodovalo jedno centrum. Hlavní město je vzdálené od některých míst i několik stovek kilometrů a mnohdy je i stejně vzdálené od problémů tamních lidí.

Každý kraj má proto své sídelní město, kde také zasedá krajské zastupitelstvo. Do něj, stejně jako u obecních voleb, mohou volit a být voleni lidé, kteří dosáhli 18 let.

Volič má v krajských volbách možnost použít čtyři preferenční hlasy. To znamená, že když chcete volit stranu XY, ale více se vám líbí kandidát, který má pořadové číslo deset, můžete jej zakroužkovat. Tím jej posouváte na žebříčku výše. Pakliže kandidát získá takový počet preferenčních hlasů, který činí nejméně 10 % z celkového počtu hlasů odevzdaných pro jeho stranu v rámci kraje, případně mandát přednostně jemu.

V obcích, kde podle posledního sčítání lidu žije více než 10% obyvatel hlásících se k jiné národnosti než české, zařídí místní zastupitelstvo informace o volbách i v jazyce této menšiny.

Aby se strana či uskupení dostaly do krajského zastupitelstva, musí získat nejméně 5 % hlasů. Mandát zastupitele trvá čtyři roky.

Stejně jako u obcí i v krajích ze zastupitelstva vznikne krajská rada, ta si pak volí představitele kraje – hejtmána. Rady krajů vznikají na základě politických dohod zvolených stran. Zastupitelstva krajů mohou rovněž předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně.

PARLAMENTNÍ VOLBY

a) Volby do Poslanecké sněmovny

Největší politický vliv na utváření podoby české společnosti má Poslanecká sněmovna ČR, která přijímá zákony, vyslovuje důvěru vládě, může také zřizovat vyšetřovací komise a volí členy mediálních rad.

Slavnostní schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve Vladislavském sále Pražského hradu při příležitosti vzniku České republiky 1. 1. 1993. Foto ČTK

Voliči

Ve sněmovně zasedá 200 poslanců, které volí lidé starší 18 let. Každý občan způsobilý volit dostane před volbami domů hlasovací lístky, se kterými pak v den voleb zamíří na volební okrsek, jenž je většinou nedaleko od jeho domova. Pakliže ale dopředu ví, že nebude v místě svého trvalého bydliště (čeká ho dovolená, pracovní či studijní povinnosti v jiném kraji), může si zařídit tzv. volební průkaz. Potom volí tam, kde se zrovna v čase voleb nachází. Dnes už je dokonce možné takto hlasovat ze zahraničí.

Jsou mezi námi pochopitelně i lidé, kteří jsou sice doma, ale dlouhodobě nemocní anebo jsou v pokročilém věku, který jim brání opustit dům. Ti se pak mohou nahlásit místním úřadům, které za nimi vyšlou zástupce volební komise, aby mohli volit. Také lidé dlouhodobě hospitalizovaní v nemocnicích či sanatoriích si mohou zažádat o zápis do tzv. zvláštního seznamu voličů. O této možnosti by měli být informováni správou zařízení. Ten, kdo ví, že v čase voleb bude v nemocnici kvůli krátkodobé hospitalizaci, musí zažádat o voličský průkaz.

Každý volič má právo udělit dva preferenční hlasy (tedy o dva méně než v krajských volbách). Pokud nějaký kandidát získá nejméně 5 % z celkového počtu hlasů odevzdaných pro jeho stranu v rámci volebního kraje, připadne mandát přednostně právě jemu.

Kandidáti a strany

Kandidovat mohou lidé starší 21 let. Mandát poslance trvá čtyři roky. Kandidátky sestavují politické strany, hnutí nebo koalice, a to na základě tzv. primárek. Každá strana má jiná pravidla, ale obecně platí, že se vybírá podle popularity v jednotlivých krajích. Na přední místa kandidátek se pak většinou vybírají ti neznámější politici.

Strany, které chtějí kandidovat, musejí v každém volebním kraji složit tzv. kauci, a to ve výši 15 tisíc korun. Tato částka se pak věnuje na náklady spojené s volbami.

Volební obvody ve volbách do sněmovny kopírují hranice krajů. Takže kandidátka v Jihomoravském kraji se odlišuje například od kraje Vysočina či Jihočeského kraje. Počet mandátů (poslaneckých křesel) za jednotlivé obvody se vypočítává podle volební účasti v každém z krajů – jinými slovy, čím více voličů, tím více křesel pro kraj.

Počty mandátů za jednotlivé kraje po volbách v roce 2010:

Hlavní město Praha	25
Středočeský kraj	24
Jihočeský kraj	13
Plzeňský kraj	11
Karlovarský kraj	5
Ústecký kraj	14
Liberecký kraj	8
Královéhradecký kraj	11
Pardubický kraj	10
kraj Vysočina	10
Jihomoravský kraj	23
Olomoucký kraj	12
Zlínský kraj	12
Moravskoslezský kraj	22
Celkem	200

Do Poslanecké sněmovny zamíří to politické uskupení, které celkově překročí 5 % hlasů. Kandidující koalice to mají těžší, protože ty musejí 5 % hlasů získat za každou stranu, která je tvoří. Takže kdyby kandidovaly čtyři strany spojené koalicí, musely by ve volbách získat nejméně 20 % hlasů.

Postavení a práce poslance

Poslanec má v Poslanecké sněmovně pravomoc předkládat návrhy zákonů či pozměňovací návrhy k zákonům, se kterými přišli ostatní. Stává se také členem některého z výborů sněmovny – ty probírají novely zákonů, které jim tematicky přísluší. Jinými slovy například v zahraničním výboru poslanci probírají vše, co souvisí s naší zahraniční politikou.

Výbory v Poslanecké sněmovně:

- Hospodářský výbor
- Kontrolní výbor
- Mandátový a imunitní výbor
- Organizační výbor
- Petiční výbor
- Rozpočtový výbor
- Ústavně právní výbor
- Volební výbor
- Výbor pro bezpečnost
- Výbor pro evropské záležitosti
- Výbor pro obranu
- Výbor pro sociální politiku
- Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj
- Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu
- Výbor pro zdravotnictví
- Výbor pro životní prostředí
- Zahraniční výbor
- Zemědělský výbor

Zákonodárci (tedy i senátoři) dostávají ze státního rozpočtu peníze na asistenty a také na vytváření analýz, které jim pomáhají rozumět tématům, o nichž hlasují. Každá strana si vytváří týmy expertů – ti radí poslancům s otázkami, které nejsou jejich doménou. Například častým původním povoláním zákonodárců je advokacie. Dá se předpokládat, že právník toho nebude moc vědět například o zdravotnictví, takže potřebuje odbornou pomoc, aby mohl odpovědně hlasovat.

Každý z členů parlamentu je chráněn tzv. imunitou. V Česku je nebývale široká, takže když se poslanec (či senátor) dopustí nějakého přestupku či je podezřelý ze spáchání trestného činu, musí s jeho vydáním policii souhlasit většina sněmovny. Většinou se v západních demokraciích imunita vztahuje pouze na verbální vyjádření pronesená na území parlamentu. Tím má být zachována svoboda projevu zákonodárců.

Co je vlastně poměrný a většinový systém?

V prvním případě jde o to, že složení sněmovny odráží proporci hlasů, které strany získaly ve volbách. Má tedy výhodu v tom, že přesněji zastupuje názory ve společnosti. Čistý poměrný systém ale v Česku neexistuje, protože je tu pětiprocentní hranice pro vstup do sněmovny. Tato pojistka je do jisté míry diskriminační, na druhé straně brání přílišné roztržitosti sněmovny, ale i průniku nesystémových či okrajových stran do parlamentu.

Naproti tomu většinový systém u nás funguje pro volby do Senátu, má menší obvody, za které se do sněmovny dostává jeden nebo malý počet zákonodárců. Systém je buď jednokolový, nebo dvoukolový.

V prvním případě se stává zákonodárcem ten, který získal nadpoloviční většinu hlasů. V druhém případě postupují dva kandidáti s největším počtem volebních preferencí do dalšího kola a mezi nimi se pak rozhoduje. Tento systém má zase tu výhodu, že díky omezenému počtu kandidátů se volič může mnohem lépe orientovat, kdo je jaká osobnost. Voliči jsou však zároveň nuceni mnohem více vybírat podle menšího zla, když například proti sobě stojí jim ne zcela blízký zástupce demokratické strany a zástupce extremistů.

b) Volby do Senátu

V Česku máme dvoukomorový parlament, který tvoří Poslanecká sněmovna a Senát (například v sousedním Slovensku mají jen jednu komoru). Senát tvoří 81 senátorů, kteří jsou voleni na šest let. Každé dva roky se konají volby ve třetině volebních obvodů a na rozdíl od sněmovny se do nich volí většinovým systémem (viz rámeček). Tento na první pohled netradiční způsob je ve skutečnosti dobře promyšleným systémem. Dvě parlamentní komory fungují jako demokratická pojistka, respektive jako snaha o vyrovnání moci v zemi.

Když to velmi zjednodušíme, tak zatímco v Poslanecké sněmovně se uplatňuje především stranický pohled, v Senátu je přístup osobnější. Je to dáno i tím, že voliči ve svém obvodu vybírají do horní komory parlamentu jednu konkrétní osobnost. Také z toho důvodu je v Senátu více politiků, které nenominovala žádná ze známých stran. I minulost proto ukázala, že v horní komoře parlamentu nevládnou takové emoce jako v Poslanecké sněmovně. A protože Senát po sněmovně schvaluje návrhy zákonů, často funguje také jako korektiv. A to jak v praktických záležitostech (opravuje chyby, kterých si sněmovna nevšimla), tak i v politických (občas se stane, že sněmovna schválí něco pod tlakem okolností, ale Senát to zastaví).

Senát je přesto slabší komorou než sněmovna. Například nehlasuje o důvěře vládě či o státním rozpočtu. Když Senát zamítne nějaký návrh, který přišel ze sněmovny, mohou ho poslanci většinou svých hlasů (zapotřebí je tedy 101 poslanců) přehlasovat. Nepřehlasovatelný je Senát při projednávání ústavních zákonů nebo například při změnách volebních pravidel. Senát má i specifické pravomoci, kterými nedisponuje sněmovna.

Příklady pravomocí Senátu:

- Se jmenováním soudců Ústavního soudu je zapotřebí souhlasu Senátu.
- Pouze Senát může podat žalobu na prezidenta republiky Ústavnímu soudu pro velezradu.
- Předkládá prezidentu republiky návrhy na propůjčení nebo udělení státních vyznamenání.
- Navrhuje Poslanecké sněmovně dva kandidáty na funkci veřejného ochránce práv a dva kandidáty na funkci jeho zástupce.
- Navrhuje prezidentu republiky kandidáty na funkci předsedy a inspektorů Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona. Přestože je Senát veřejností často vnímán jako zbytečný, odborníci se shodují, že naopak svůj význam obhájil.

Kandidáti do Senátu a voliči

Kandidovat do Senátu mohou lidé, kteří jsou starší 40 let. Jak už bylo řečeno, může kandidovat i člověk, který není členem žádné strany a ani jí není nominován. Tento nezávislý kandidát ale musí v obvodě, kde aspiruje na senátorské křeslo, sesbírat 1 000 podpisů, aby byl k volbám vůbec připuštěn. Každý adept pak musí složit kauci ve výši 20 tisíc korun, která se mu vrátí, pokud získá aspoň 6 % hlasů. Volit smějí ti, kteří dovršili 18 let. Volby pak probíhají dvoukolově. Počet kandidátů, kteří se mohou přihlásit do prvního kola voleb, není omezen, ale do druhého kola postupují jen dva s nejvyšším počtem hlasů. Pokud se někomu podaří už v prvním kole získat nadpoloviční většinu hlasů, pak je zvolen hned.

Prezidentské volby

Dosavadní nepřímou volbu prezidenta, během níž byl prezident volen prostřednictvím parlamentu, nahradila přímá volba. Hlavu státu tak mají poprvé v historii možnost volit přímo občané. Prezident nemůže být zvolen na více než dvě volební období, přičemž jedno trvá pět let. Prezidentem se může stát každý, kdo dosáhl 40 let.

Stoupenci Václava Havla před Poslaneckou sněmovnou během nepřímé volby prezidenta ČR roku 1993. Foto ČTK

Prezidentské kandidáty může navrhnout skupina nejméně dvaceti poslanců nebo deseti senátorů. Stejně právo mají i plnoletí občané, kteří také mohou navrhnout kandidáty. Jejich návrh ale musí podpořit petice s nejméně 50 tisíci podpisy. Volit pak může v tajné volbě každý občan starší 18 let. Pokud některý kandidát získá už v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, vítězí. Pakliže ale nikdo takový počet hlasů nezíská, musí se do 14 dnů

konat druhé kolo volby, do které postoupí dva nejúspěšnější kandidáti. Prezidentem se stává ten z nich, který získá více hlasů.

Pravomoci prezidenta

Byť je hlava státu vnímána především reprezentativně (ostatně podle ústavy zastupuje republiku navenek), má i celou řadu pravomocí.

Důležitou roli například sehrává těsně po volbách do Poslanecké sněmovny. Je to on, kdo pověřuje vítěze voleb sestavením vlády a pak jmenuje předsedu vlády a jeho ministry. V povolebním čase je hlava státu vůbec významná, stává se tak trochu moderátorem debat a v čase vášní může být důležitým svorníkem. Takhle například Václav Havel v roce 1996 vyřešil povolební krizi, kdy nebylo možné sestavit většinovou vládu. To on zprostředkoval dohodu mezi levicí a pravicí, která pak umožnila uklidnit situaci. Prezident má významné také tzv. jmenovací pravomoci. Vybírá členy do naší nejdůležitější soudní instituce, Ústavního soudu. Jeho návrhy ale musí posvětit i Senát. Hlava státu rovněž jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.

Prezident má pravomoc vetovat zákony. Pokud se tak stane, může ho sněmovna přehlasovat. K tomu ale potřebuje nejméně 101 hlasů (z 200). Hlava státu nemůže vetovat zákony, které mění ústavu.

Hlava státu má řadu pravomocí. Mimo jiné:

- svolává zasedání Poslanecké sněmovny;
- rozpouští Poslaneckou sněmovnu;
- jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu;
- odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem; nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo; zahlazuje odsouzení;
- podepisuje zákony;
- jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu;
- sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy;
- je vrchním velitelem ozbrojených sil;
- vyhláší volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu;
- jmenuje a povyšuje generály;
- jmenuje soudce;
- má právo udělovat amnestii.

VOLÍME PREZIDENTA

Bára Procházková

Poprvé v historii republiky může volit prezidenta každý občan, který dosáhl plnoletosti.

Kandidáti na post hlavy státu musí přitom splnit dvě základní podmínky – musí mít právo volit v České republice a musí jim být minimálně 40 let.

Seznam prezidentů České republiky

1993–1998	Václav Havel
1998–2003	Václav Havel
2003–2008	Václav Klaus
2008–2013	Václav Klaus

Termín určuje zákon o volbě prezidenta, který zákonodárci schválili v roce 2012 pod číslem 275. Vyhláší ho předseda Senátu tak, aby se volby konaly nejdříve šedesát dní, nejpozději však třicet dní před koncem mandátu úřadujícího prezidenta. Volby vyhraje ten kandidát, který získá více než polovinu hlasů. Pakliže se žádný z kandidátů nedostane v prvním kole přes padesátiprocentní hranici, dva neúspěšnější uchazeči postoupí do druhého kola. V takovém případě jdou občané k urnám znovu za dva týdny. Prezidentem se pak stane ten z nich, který získá více hlasů.

Kandidaturu však omezuje důležitá podmínka. Zájemci o prezidentské křeslo nemohou kandidovat sami od sebe, ale potřebují podporu ze strany poslanců nebo senátorů, případně i občanů. Navrhovat uchazeče může tedy skupina dvaceti poslanců nebo deseti senátorů. Zároveň může kandidáta nominovat každý občan, který má volební právo. Nicméně nemůže jednat jako jednotlivec, ale jeho nápad musí podpořit dalších 50 tisíc občanů svým podpisem v petici.

V uplynulých letech si jednotlivé politické strany v Česku navzájem vyčítaly neprůhledné financování svých předvolebních kampaní. Proto do nového zákona o volbě hlavy státu politici zařadili i kapitolu o financování. V momentě oficiální registrace uchazečů, tedy přesně 66 dní před termínem voleb, si musí kandidát založit bankovní účet, na kterém bude možno dohledat zdroj peněz i jejich konkrétní použití. Předvolební kampaň může přitom stát maximálně 40 milionů korun. Zákon povoluje pouze jednu výjimku, a to pro ty dva kandidáty, kteří postoupí do druhého kola. Ti smí navíc použít dalších deset milionů korun. Na reklamní aktivity před oficiálním podáním přihlášek a během sbírání podpisů ovšem zákon nemyslí.

Prezidentské volby 2013 v datech

6. listopadu 2012 – poslední termín pro oficiální podání přihlášek kandidátů.

22. prosince 2012 – poslední termín pro losování čísel kandidátů.

26. prosince 2012 až 9. ledna 2013 – v tomto termínu dostanou kandidáti pětihodinový prostor v České televizi a v Českém rozhlase.

27. prosince 2012 – obecní a zastupitelské úřady začnou vydávat volební průkazy pro voliče, kteří nebudou hlasovat v místě bydliště.

O průkaz musí požádat písemně do 4. ledna nebo osobně do 9. ledna.

8. ledna 2013 – voliči dostanou své volební lístky, zároveň začíná platit zákaz zveřejňování předvolebních průzkumů.

11. a 12. ledna 2013 – prezidentské volby (pátek od 14 do 22 hodin, v sobotu od 8 do 14 hodin).

25. a 26. ledna 2013 – případné druhé kolo voleb, pokud žádný z kandidátů nedostane více než 50 procent hlasů.

Březen 2013 – nástup nového prezidenta do funkce.

Estonského, lotyšského, maďarského, maltského nebo řeckého prezidenta volí tamní parlamenty, německou a italskou hlavu státu volí vedle poslanců i zástupci regionů. Ostatní země Evropské unie (Belgie, Dánsko, Lucembursko, Nizozemsko, Británie, Španělsko a Švédsko) jsou konstitučními monarchiemi. To znamená, že hlavou státu je buď zvolený, nebo dědičným právem určený monarcha. Ten si podle různých klíčů dělí moc s volenými představiteli státu.

Spojené státy americké

Nejmocnějšího prezidenta světa vybírají občané nepřímo tím, že odevzdají hlasy volitelům (zástupcům), kteří prezidenta zvolí (tzv. primárky). Každý stát federace vysílá jiný počet volitelů podle své velikosti, celkem čítá kolegium 538 členů.

Americký prezident může být mladší než jeho český kolega, o tento post se totiž může ucházet už pětaticetiletý kandidát. Zároveň pro něj však platí přísnější pravidla spojená s místem bydliště, v posledních 14 letech totiž musí žít na území USA.

Až v roce 1951 oficiálně zavedly Spojené státy všeobecně platné pravidlo, že jeden člověk může být prezidentem maximálně dvakrát za sebou. Proto mohl být Franklin Roosevelt prezidentem hned čtyřikrát za sebou (1932, 1936, 1940 a 1944).

Na rozdíl od Česka mají volby v USA každé čtyři roky pevně daný termín – vždy první úterý po prvním pondělí v listopadu. Sama volební kampaň trvá v USA téměř dva roky, kdy kandidáti sbírají podporu i finance. Důležitou součástí volební kampaně jsou televizní debaty kandidátů, které podle průzkumů sleduje několik desítek milionů Američanů. Předvolební preference se po odvysílání diskuze mohou výrazně změnit. Úřadovat začne nový prezident vždy 20. ledna následujícího roku.

Zvláštnosti voleb v ostatních státech

Některé státy se rozhodly na prezidentských volbách ušetřit, proto se tam volí hlava státu pouze v jednom kole a jednoduše vyhrává kandidát s největším počtem hlasů. V Evropě takto volí lidé v Bosně a Hercegovině nebo na Islandu, dále takto vybírají prezidenta například v Panamě, Venezuele nebo v Mexiku, pak v několika afrických (Zambii nebo ve Rwandě) nebo asijských (na Filipínách nebo v Singapuru) zemích. Ačkoliv je volba pro občany jasně srozumitelná a pro stát levná, hrozí nebezpečí, že zemi bude řídit někdo, kdo získal sice nejvyšší, ale přesto stále nízké procento hlasů.

V mezinárodním srovnání existuje velký rozdíl ve způsobu nominace kandidátů. Například ve Francii může uchazeče navrhnout 300 úředníků, převážně starostů, v ostatních zemích mohou kandidáta nominovat poslanci nebo voliči, v Latinské Americe pouze jednotlivé politické strany. Liší se i počet voličů, kteří mohou podepsat petici pro konkrétního kandidáta. Zatímco třeba v Rakousku musí kandidaturu podepsat šest tisíc občanů, ve Finsku a v Litvě je to už 20 tisíc lidí a v Polsku jich musí být dokonce až sto tisíc.

MÉDIA A POLITIKA

Jako přípravnou lekci pro Studentské prezidentské volby doporučujeme využít díl **Média a politika** pořadu *Být v obraze*, který je přístupný on-line na: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214728740-byt-v-obraze/209572233420009-media-a-politika/>. Vzdělávací pořad z produkce ČT Média a politika zábavnou formou seznamuje diváky s tím, jaký mají média vliv na vnímání politiků a procesu politického rozhodování. Vtipnou formou poukazuje na to, proč dnešní politici musí umět komunikovat s médii a proč je jejich mediální strategie a kampaň velmi propracovaná. Snímek jsme rozdělili dle minutáže do jednotlivých tematických částí, na které v článku odkazujeme. Celý pořad Média a politika či jeho jednotlivé části slouží jako vhodný výukový materiál pro přípravu na Studentské prezidentské volby.

Předvolební kampaň pro komunální volby 2002. Foto Profimedia.CZ

Média mají v současných společnostech velký vliv na to, jak vnímáme politiku, politické představitele a politické rozhodování. Je to dáno především tím, že velká většina politického dění se odehrává přes média. Když se blíží volby, snaží se politické strany přesvědčit voliče a přimět je, aby volili právě je. Je tu i mnoho nerozhodnutých voličů – a o ty právě jde. Strany se je snaží přesvědčit mnoha způsoby (promlouvají k nim na náměstích, vaří jim guláše, dávají drobné dárky, pořádají koncerty a obklopují se známými osobnostmi). Využívají k tomu právě média.

U voleb parlamentních, krajských i komunálních, ve kterých se volí politické strany, uskupení a koalice, existuje část voličů, kteří tradičně a dlouhodobě inklinují k určité politické straně či uskupení. Na volební preference této skupiny voličů tak mají mediální prezentace jednotlivých politických stran či kandidátů zanedbatelný vliv. U letošní první přímé volby prezidenta v ČR je však situace zcela jiná. Prezidentští kandidáti jsou (nebo by měli být) nadstraničtí, takže i skupina voličů s tradičními preferencemi je při svém rozhodování závislá především na informacích z médií. Mediální kampaně a jejich obsah jsou tedy pro prezidentské kandidáty zcela zásadní.

V takové situaci je důležité si uvědomit, že představení polické strany, resp. prezidentského kandidáta funguje na podobném principu jako stavba domu. Nejprve se navrhne, pak se shromáždí stavební materiál a posléze se na jeho realizaci, resp. prezentaci podílejí obyčejní lidé, kteří jsou ve většině případů za svou práci placeni. Za velkou částí mediálních sdělení stojí armády dobře vyškolených (a dobře zaplacených) profesionálů (psychologů, kreativců, pozorovatelů životního stylu mladé generace atd.), hledajících způsoby, jak co neefektivněji oslovit publikum, např. voliče, ať už k tomu mají motivy jakékoliv.

Důležitý je právě způsob, jakým je ono mediální sdělení sestaveno, jakými tvůrčími postupy jsou jednotlivé prvky (slova, hudba, barvy, pohyby, záběry kamery atd.) poskládány. Každé sdělení je vyjádřeno určitým „tvůrčím jazykem“ – za pomoci barev lze vyvolat různé pocity, detailní snímání kamerou navozuje dojem důvěrnosti, příjemná hudba násobí dojem vstřícnosti atd. *Podrobněji viz Média a politika, část 4 a 5.*

Zásadní vliv na voliče může mít i využití známých herců, zpěváků, modelek a dalších lidí, kteří jsou díky médiím veřejně známí. Kandidáti a jejich týmy sázejí na to, že lidé mají důvěru ke známým lidem, a nezáleží na tom, že je znají jen z médií. Politici dobře vědí, že lépe zapůsobí, když se objeví po boku slavného zpěváka, než kdyby přečetli sebelepší projev. *Podrobněji viz Média a politika, část 7.*

Podobně jako politici budou i prezidentští kandidáti promlouvat k voličům především prostřednictvím médií, protože možnosti bezprostředního kontaktu s voliči jsou samozřejmě v celostátním měřítku omezené. I prezidentští kandidáti pravděpodobně projdou nějakou formou mediálního tréninku, ve kterém získají dovednosti, jak vyvolat zájem mezi potenciálními voliči, jak si je naklonit a přesvědčit je. Jde o soustavu znalostí a schopností, jak efektivně promlouvat k voličům. *Podrobněji viz Média a politika, část 8.*

Obrazy, které prostřednictvím médií o politice a politických představitelích získáváme, dokážou působit mnohdy daleko věrohodněji než skutečnost sama. Pro mnohé může být jednodušší, pohodlnější nebo i příjemnější těmto obrazům uvěřit. Právě poznáním mechanismů provozu médií se mohou občané demokratické společnosti vyznat v politice, pochopit veřejné problémy, přispět k jejich řešení – a především být schopni učinit při volbách rozhodnutí podložené dokonalou informovaností.

Rozdělení a popis jednotlivých částí pořadu Média a politika**Část 1:** Propojení médií s politikou, čas: 0:00–2:30

Mezi politiky a médii existuje těsný oboustranný vztah. Politické rozhodování by bylo bez médií neviditelné a média zase naopak získávají velkou část svých obsahů z podnětů politické sféry.

Část 2: Příklady z historie: vztah médií a politiky, čas: 2:30–6:08

Ukázkový přehled politických stran a jejich vztahu k dobovým médiím v době první republiky; ukázka fungování propagandy za 1. světové války, za 2. světové války, za studené války i v současnosti.

Část 3: Vnímání politiky přes média, čas: 6:09–8:54

Teoretický výklad o médiích a jejich podílu na tom, jak v současné době vnímáme politiku. Politika je stále více prezentována jako střet konkrétních lidí.

Část 4: Politici „umí být“ v médiích, čas: 8:54–10:36

Politické strany využívají velmi pokročilého marketingu, průzkumu trhu a PR. Určují, co a jakým způsobem se do médií dostane.

Část 5: Politické kampaně, čas: 10:32–15:17

Když se blíží volby, snaží se politické strany přimět voliče, aby volili právě je, a to rozličnými způsoby. Jakým způsobem vzniká volební kampaň a jakou roli v ní hrají média?

Část 6: Výzkumy volebních preferencí, čas: 15:17–16:47

*Výzkumy volebních preferencí i další informace, které se prostřednictvím médií dostávají zpět k veřejnosti, nejsou jen popisem skutečnosti, ale mohou ji i spolu-
vytvářet a zpětně tak ovlivnit voličské postoje.*

Část 7: Známé osobnosti v politice, čas: 16:47–18:55

Politické strany využívají ke své prezentaci známé tváře z médií. Dobře vědí, že lépe zapůsobí, když se objeví po boku slavné celebrity. Doufají, že jim to pomůže získat přízeň voličů.

Část 8: Jak efektivně promlouvat k voličům čas: 18:55–23:28

S příchodem televize začal být stále více kladen důraz na vizuální stránku politiků, na jejich gesta, oblečení, sebedůvěru. Politici čím dál více využívají mediálního tréninku k tomu, aby na voliče efektivně působili.

Část 9: Moderátor TV a jeho dovednosti na politické scéně, čas: 23:28–26:07

Rozhovor s Václavem Moravcem o tom, zda má být moderátor nestranný, i o tom, že televizní setkání politiků jsou náročnou psychologickou hrou.

Použité zdroje:

STRACHOTA, K. – VALŮCH, J.: Být v obraze. Člověk v tísní, o. p. s., Praha 2007.

Být v obraze, Média a politika, Praha. TV, ČT 1. 2009.

dostupné online na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214728740-byt-v-obraze/209572233420009-media-a-politika/>

IDEÁLNÍ PREZIDENT/KA

ANOTACE:

Aktivita žákům umožňuje otevřít diskuzi na téma volby prezidentského kandidáta. Žáci se v jejím průběhu zamýšlejí nad vlastnostmi, které by měl prezident mít, a hodnotami, které by měl zastávat. Cílem aktivity je vzbudit v žácích zájem o aktivní účast na dění kolem nás.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, mediální výchova, osobnostní a sociální výchova

OV: občan v demokratické společnosti

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

DOPORUČENÝ VĚK: 15+

CÍLE:

Žáci:

- umějí formulovat hodnoty, které jsou pro ně důležité;
- umějí formulovat a prezentovat své názory a obhájit je v diskuzi;
- učí se vzájemně komunikovat a spolupracovat.

DĚLKA: 45 minut

POMŮCKY:

- papír a psací potřeby do každé skupiny

POSTUP:

1. Jeden z žáků přečte odstavec Pravomoci prezidenta, uvedený na straně 13.
2. Rozdělíme žáky do čtyř skupin.
3. Ve skupinách žáci debatují o tom, jaký by ne/měl být ideální prezident (prezidentka). Sepíšou pět charakteristik (vlastností, dovedností, kompetencí), které by měl podle nich prezident mít, a pět, které by naopak mít neměl. Charakteristiky seřadí podle důležitosti.
4. Poté vždy dvě skupiny vytvoří jednu větší skupinu, v níž si vzájemně porovnají charakteristiky, které si zapsaly. Při společné diskuzi se snaží dobrat konsenzu.

5. Nakonec pracují obě skupiny společně. Snaží se shodnout na jednotném seznamu pěti pozitivních a pěti negativních charakteristik, které by ne/měl prezident mít, a seřadí je podle důležitosti.
6. Charakteristiky zapíšeme na tabuli a debatujeme o nich.

POZNÁMKA:

Výstupem aktivity může být například leták prezidentské kampaně nebo portrét ne/ideálního prezidenta (ve spolupráci s vyučujícím výtvarné výchovy lze např. vyhlásit výtvarnou soutěž). Výstup může být zpracován také literárně (např. jako úvaha na téma „ideální prezidentský kandidát“).

Inspirováno aktivitami studentů Gymnázia Teplice.

REFLEXE:

Reflexe probíhá formou diskuze. Ptáme se žáků: Proč by ne/měl mít prezident určité vlastnosti, jaké hodnoty by měl zastávat aj.? Znáte člověka, který by podle vás zastával úřad prezidenta dobře a proč? Který z prezidentů, kteří vykonávali svůj úřad v minulosti, byl podle vás „člověk na pravém místě“? Jaké jsou výhody a nevýhody přímé volby prezidenta?

VOLBY A JÁ

ANOTACE:

Aktivita žákům umožňuje otevřít diskuzi na téma voleb, vzbudit v nich zájem a aktivní účast na dění kolem nás.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání, jazykové vzdělávání a komunikace, jazyk a literatura

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, mediální výchova, osobnostní a sociální výchova

OV: občan v demokratické společnosti

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

DOPORUČENÝ VĚK: 15+

CÍLE:

Žáci:

- zamyslí se nad faktory ovlivňujícími volbu prezidenta/tky, který/á je mu sympatický/á;
- uvědomí si, jak je důležitá účast ve volbách.

DĚLKA: 45 minut

POMŮCKY:

pracovní list pro každého žáka, papír a psací potřeby

POSTUP:

1. Žáci mají za úkol během dvou minut popsat volby z jednoho úhlu pohledu (jako nerozhodnutý volič, sympatizant s nějakým kandidátem...) pomocí brainstormingu.
2. Dalším úkolem je porovnat volby například s volbou Miss, se soutěží Česko hledá SuperStar apod. Žáci zapisují rozdíly v pohnutkách, které je ovlivňují při výběru prezidentského kandidáta a při výběru nejkrásnější dívky či nejlepšího zpěváka (například plány do budoucna, sebeprezentace, schopnosti, vzhled, sociální citění).
3. Následuje společná diskuze o prezidentských volbách, ptáme se: Myslíte si, že jsou volby důležité? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč? Co může voliče

ovlivnit při výběru prezidentského kandidáta? Co by vás samotné nejvíc ovlivňovalo při výběru? apod.

4. Žáci si přečtou **pracovní list**. Jedná se o úryvek z textu jejich vrstevníka, který byl oceněn v literární soutěži Knihovny Václava Havla v roce 2009. Poté vyberou dvě věty, se kterými souhlasí, a svoji volbu odůvodní. Pokud žák souhlasnou větu nenajde, vyhledá a odůvodní větu, se kterou nesouhlasí. Pracujeme metodou kritického myšlení „podvojný deník“. Poté žáci prezentují své názory. V následné diskuzi se ptáme: Co je podle vašeho názoru v dnešní politice problematické? Jaká je vlastně naše životní úroveň? Co je to slušnost a jak konkrétně se projevuje v životě kolem nás a v politice? (Cílem diskuze není nadávat na poměry.)

Poznámka: Základ metody podvojného deníku tvoří svislá čára, na levou stranu si žáci napíší citaci, na pravou komentář. Žáci si tak lépe uvědomí, co pro ně znamená přečtený úryvek, s čím si toto téma v životě spojují a jak ovlivňuje jejich vnímání světa.

5. Přečteme citaci z rozhovoru s Ivanem Medkem v Lidových novinách, uveřejněného dne 16. ledna 2010: Jak se díváte do budoucnosti?
„S nadějí. Přijdou nové a nové volby a v těch zase vyhraje ta druhá strana, než co je u vlády, začnou se uplatňovat nejrůznější kritéria, většinou taková, která s budoucností české země třeba moc společného mít nebudou. My jsme si venku s Pavlem Tigridem říkali, že nás mohou zachránit v budoucnosti jenom mladí lidé. Nedostanou se už do světa plného rvaček a plného snahy o rychlé vydělávání peněz, lépe řečeno o rychlé získání peněz, z prostého důvodu, že v době, kdy dnešní mladí lidé půjdou do života dospělých lidí, lidově řečeno už nebude co ukrást.“

REFLEXE:

Následuje společná diskuze, ve které se ptáme: Má smysl chodit k volbám? Jak se vyrovnáte s tím, že u voleb nebude žádný kandidát splňovat vaše představy? Jak se díváte na předvolební průzkumy? Zajímáte se o volební programy jednotlivých kandidátů? Pokud ano, co na ně říkáte?

POSTUP:

1. Rozdělíme žáky do skupin. Každá skupina představuje volební tým jednoho prezidentského kandidáta. Jejich úkolem bude vytvořit efektivní reklamní kampaň, která by na jejich stranu strhla co nejvíce voličů. Voliče představují ostatní žáci školy, pedagogové a další zaměstnanci školy.

Tip: Tato aktivita může vhodně navázat na aktivitu IDEÁLNÍ PREZIDENT/KA. Žáci mohou zvolit takového kandidáta, jehož profil sestavili v rámci aktivity.

2. Každá skupina dostane zadaný jeden neutrální symbol (například křížek a kolečko), pod kterým bude svou stranu propagovat.

POZNÁMKA: Pro reklamní kampaň byly schválně zvoleny neutrální symboly, které minimalizují předpojatost či předporozumění vůči „značce“. Je jen a jen na žácích, jaký obsah své značky, svému symbolu, přiřknou.

3. Žáci pouze na základě vlastní intuice a svých zkušeností s reklamou a volebními kampaněmi ve skupinách vymyslí, jaké postupy k oslovení potenciálních voličů použijí. Zda zvolí letáky, školní rozhlas, přímé oslovení nebo jiný komunikační kanál či nástroj, je zcela na jejich fantazii. Důležité je nechat žákům při volbě „cest k voličům“ volnost. Sledujeme, zda žáci volí tradiční postupy, nebo zda se uchylují k podbízení a kupování voličů či nátlaku na ně. Zda zvolí formu informativní, či naopak nátlakovou. Naším úkolem je v případě potřeby pouze ošetřit případné extrémny.

Žáci zároveň vymyslí grafický design svých kampaní a barvy, které bude jejich strana používat. Následuje realizace reklamní kampaně. Pokud mají žáci k dispozici videokameru, je možné vymyslet a zrealizovat také reklamní spot.

Kampaň může být vedena ve všech prostorách školy a v místech, kde se žáci a zaměstnanci školy pohybují. Žáci mohou využívat přestávků, dobu před vyučováním, pauzu na oběd či po dohodě s pedagogy vstupovat do vyučovacích hodin.

POZNÁMKA: Je vhodné promítnout pořízené videozáznamy na monitoru, na plátně nebo na interaktivní tabuli. Proto se se žáky domluvíme předem, zda využijí videokameru nebo fotoaparát, a zkontrolujeme kompatibilitu s příslušným zařízením a případně zajistíme funkčnost přehrávání. Tento problém lze předem odstranit, je-li žákům určen v zadání úkolu formát videovýstupu (je však nutno brát ohledy na možnosti, které žáci mimo školu mají, případně domluvit spolupráci s vyučujícím informatiky).

4. V druhé půli dne žáci přistoupí k samotné realizaci své kampaně a osloví ostatní spolužáky, pedagogy a zaměstnance školy (podle možností školy).
5. Poté následují samotné volby, kdy na základě volebních kampaní „voliči“ pro jednoho z kandidátů hlasují. Způsob hlasování a vyhodnocení voleb přizpůsobíme svým možnostem. Dbáme na to, aby volby proběhly anonymně, hlasy byly sečteny řádně a výsledky byly zveřejněny objektivně.

REFLEXE:

Žáci spolu s učitelem zhodnotí výsledky voleb a efektivitu svých kampaní. Zhodnotí jejich průběh a etiku zvolených nástrojů. Na příkladech z reálného života srovnají působení reklamy nebo volebních kampaní na ně samotné. V závěrečné diskuzi se ptáme: Podle čeho jste volili nástroje k oslovení voličů? Byla vaše kampaň podle pravidel fair play? Využili jste moderní technologie? Měli jste nějaké nápady, které se nepodařilo z technických nebo jiných příčin zrealizovat? Zkombinovali jste dostatečný počet různých druhů masové komunikace? Který z nich byl ve vaší kampani nejúčinnější?

Jeden svět na školách

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

e-mail: jsns@jsns.cz

PODPOŘILI:

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Projekt byl podpořen grantem z nadace CEE Trust
(Fond pro občanskou společnost ve střední a východní Evropě)

zatiši group

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

GENERÁLNÍ PARTNER
JEDNOHO SVĚTA NA ŠKOLÁCH

NADAČNÍ FOND AVAST

PARTNER JEDNOHO SVĚTA NA ŠKOLÁCH

PARTNER PRO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ